

Datum

2021-02-23

Vår referens

Sanna Jälevik

Utvecklingssekreterare

sanna.jalevik@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Remiss från Kulturdepartementet av Institutet för språk och folkminnsens förslag till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken STK-2020-1650

Sammanfattning

Malmö stad har av Kulturdepartementet fått möjlighet att inkomma med synpunkter på *Remiss av Institutet för språk och folkminnsens förslag till Handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska*. (Ku2020/01900) Remissen är begränsad till de delar av handlingsprogrammet som inte tidigare remitterats. Stadskontoret ställer sig huvudsakligen positiv till de förslag Institutet för språk och folkminnen lägger fram i förslag på handlingsprogram inom områden från utbildning, kultur, public service till offentlig förvaltning.

Stadskontorets bedömning är att förslagen sammantaget kommer att bidra till att uppfylla Sveriges åtaganden gällande nationella minoriteternas rättigheter på statlig, regional och kommunal nivå. Stadskontoret ser dock behov av fortsatt utredning och förtydliganden gällande en del av förslagen. I ärendets beredning har förskolenämnden, grundskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden och kulturnämnden getts möjlighet att yttra sig.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta

1. Kommunstyrelsens godkänner förslag till yttrande och skickar yttrandet till Kulturdepartementet.

Beslutsunderlag

- Handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken
- Remiss från Kulturdepartementet av Institutet för språk och folkminnsens förslag till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken
- Remissvar från kulturnämnden
- Kulturnämnden beslut 210128 § 5 med Reservation (SD)
- Remissvar från förskolenämnden
- Förskolenämnden beslut 210127 § 5 med Reservation (V)
- Remissvar från grundskolenämnden
- Grundskolenämnden beslut 210127 § 1 med Reservation (MP) och muntlig Reservation (V) och Särskilt yttrande (SD)
- Remissvar från gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beslut 210129 § 13 med Särskilt yttrande (SD)
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 210301 Remiss från Kulturdepartementet av Institutet för språk och folkminnets förslag till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken
- Förslag till yttrande
- Malmö stads råd för den nationella minoriteten romer beslut 210212 § 5
- Skrivelse från Malmö stads råd för den nationella minoriteten romer med anledning av Handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska,jiddisch, meänkieli och romska

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2021-03-01

Kommunstyrelsen 2021-03-10

Beslutet skickas till

Kulturdepartementet

Förskolenämnden

Grundskolenämnden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Kulturnämnden

Ärendet

Malmö stad har av Kulturdepartementet fått möjlighet att inkomma med synpunkter på *Remiss av Institutet för språk och folkminnets förslag till Handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska*. (Ku2020/01900) Remissen är begränsad till de delar av handlingsprogrammet som inte tidigare remitterats. I ärendets beredning har förskolenämnden, grundskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden och kulturnämnden getts möjlighet att yttra sig.

Bakgrund till förslaget gällande handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska

Sveriges nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Institutet för språk och folkminnen (Isof) använder benämningen romska i och med att Språkrådet förespråkar benämningen romska, då den är anpassad till det svenska språkssystemet. Romani chib är den benämning som används i minoritetslagstiftningen. Enligt språklagen (SFS 2009:600) är svenska huvudspråk i Sverige, men språklagen säger också att det offentliga ska skydda och främja de nationella minoritetsspråken, och att den som tillhör en nationell minoritet ska få möjlighet att lära sig, utveckla och använda sitt nationella minoritetsspråk.

I juni 2019 fick Isof uppdrag av regeringen att ta fram ett långsiktigt och samlat handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska (Ku2019/01339/CSM). Sametinget fick ett motsvarande uppdrag för samiska.

Handlingsprogrammets syfte är att främja möjligheten för de nationella minoritetsspråken att revitaliseras och fortleva som levande språk i Sverige. Inriktningen för handlingsprogrammet är

minoritetspolitikens två övergripande mål. Det första handlar om att minoritetspolitiken ska säkra de nationella minoriteternas mänskliga rättigheter i form av inflytande och frihet från diskriminering. Det andra målet har fokus på språken, och handlar om att stärka de nationella minoritetsspråken så att de kan leva vidare i det svenska samhället.

Handlingsprogrammet lägger fram ett stort antal förslag till regeringsbeslut som spänner över områden från utbildning, kultur, public service till offentlig förvaltning. Myndigheter inom utbildnings- och kultursektorn föreslås få nya eller utvidgade uppdrag. Även kommuner och regioner omfattas av förslagen och skulle i vissa fall få vidgade uppgifter. I handlingsprogrammet har problem, målbilder och åtgärder för den fortsatta minoritetspolitiken identifierats. Handlingsprogrammets övergripande och mest angelägna syfte är att föreslå en konkret riktning framåt för minoritetspolitiken avseende de nationella minoritetsspråkens långsiktiga bevarande.

Handlingsprogrammets förslag presenteras tematiskt i sex kapitel. Isof har som utgångspunkt att grundutmaningen för samtliga nationella minoritetsspråken är att deras överlevnad i Sverige är hotad. Isof beaktar även minoritetsspråkens olika förutsättningar för och behov av revitalisering. Nedan följer en kort sammanfattning av handlingsprogrammets förslag utifrån dessa kapitel.

1. En ökad medvetenhet och kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken

Det första kapitlet innehåller förslag som syftar till att öka allmänhetens medvetenhet och kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Enligt Isof har allmänhetens medvetenhet och kunskap om de nationella minoritetsspråken stor betydelse för revitaliseringens förutsättningar. Språkval och språkbytesprocesser sker som en del av en större samhällsutveckling, och på vilket sätt språken uppmärksammas och värderas av det omgivande samhället påverkar individens val att använda sitt minoritetsspråk. Att öka medvetenhet och kunskapen om de nationella minoritetsspråken är därför inte bara en fråga för minoritetsgrupperna själva, utan i högsta grad en fråga för hela samhället. Isof lägger i kapitlet bland annat fram förslag om en informationsportal för samlad information om de nationella minoriteterna och deras språk, samt framtagandet av en obligatorisk webbutbildning för offentligtanställda. Därutöver föreslås etablering av förvaltningsområden för jiddisch och romska.

2. De nationella minoritetsspråkens utveckling och revitalisering

Det andra kapitlet ger förslag på hur det praktiska revitaliseringsarbetet kan organiseras. För att de nationella minoritetsspråken ska kunna leva vidare, både som en del av det svenska kulturarvet och som levande språk i samhället, behöver samhället enligt Isof tillsätta resurser. Kapitlet innefattar förslag om etablering av språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romska samt inrättande av språkresurscentrum på kommunal eller regional nivå. Det ges även förslag gällande bidrag till revitalisering via utökat projektstöd och verksamhet, samt språkvård.

3. En obruten utbildningskedja

Det tredje kapitlet uppehåller sig vid utbildningssektorn, från förskola till universitet. Möjligheten för barn och unga att få undervisning på och i de nationella minoritetsspråken i skolan är avgörande för nya generationer minoritetsspråkstalare. En rad utredningar har under lång tid pekat på att förändringar behöver göras i utbildningssystemet för att den svenska minoritetspolitikens mål ska kunna förverkligas. Europarådet har återkommande lyft fram

utbildningssektorn som det område inom den svenska minoritetspolitiken som är i störst behov av insatser och regeländringar. De förslag som läggs fram av Isof i kapitlet är omfattande och förslagen berör alla utbildningsnivåer.

4. Språken i det livslånga lärandet

Det fjärde kapitlet fokuserar på folkbildning och det livslånga lärandet. Intresset för och möjligheten att lära sig ett språk kan komma i alla olika skeden i en individs liv. Isof lyfter fram att alla kanske inte vill gå en hel universitetsutbildning, men kan tänka sig att gå en språkkurs på kvällstid, eller att utveckla en mer specialiserad vokabulär för att vidareutbilda sig i sitt yrke. Eftersom språkbärares omständigheter varierar är det angeläget att det skapas utbildningsvägar som är öppna för individer i olika åldrar, på olika nivåer och med olika inriktningar. Det lyfts även fram att det är viktigt utifrån ett revitaliseringsperspektiv att fler lär sig de nationella minoritetsspråken. Inom många yrkesområden i den offentliga sektorn råder det i dag brist på personal som talar språken. Kapitlet innefattar förslag gällande folkbildning och minoritetsspråk inom yrkeslivet.

5. Kultur bär språk – språk bär kultur

Det femte kapitlet behandlar kulturområdet, inklusive medier och public service. Enligt Isof är det av stor betydelse att de nationella minoritetsspråken är synliga i kulturlivet och i olika medier, särskilt i det utbud som vänder sig till barn och unga. Kapitlet innefattar bland annat förslag gällande språkstöd, produktion av litteratur och film på de nationella minoritetsspråken, biblioteksverksamhet samt kulturproduktion inom scenkonst, musik, bild- och formkonst.

6. De nationella minoritetsspråken i det digitala samhället

Det sjätte kapitlet handlar om de nationella minoritetsspråken i det digitala samhället.

Människors språkanvändning har enligt Isof genomgått stora förändringar under de senaste decennierna. En stor del av vår kommunikation sker numera digitalt. Den teknikberoende språkanvändningen ger många nya möjligheter, men kräver också fokus på tillgänglighet och inkludering. Ett språk som ska kunna användas av nya generationer talare och fortsätta att vara levande och användbart, behöver enligt Isof vara tillgängligt ur ett digitalt perspektiv. Kapitlet innefattar

bland annat förslag om att Isof ska genomföra en förstudie om hur arbetet med att bygga upp en språkbank för de nationella minoritetsspråken skulle kunna organiseras och genomföras samt en undersökning av tillgången till språkverktyg på de nationella minoritetsspråken.

Konsekvensbedömning och uppföljning av handlingsprogrammet

I förslag på handlingsprogram redogörs en konsekvensbedömning samt förslag på hur formerna för uppföljning av handlingsprogrammet bör se ut. Genomförandet av de förslag som läggs fram inom ramen för handlingsprogrammet bedöms av Isof resultera i kostnader för stat, region och kommun på olika nivåer. Vad gäller de förslag som berör kommuners verksamhet, beräknar Isof att dessa täcks av statsbidrag eller har behov av fortsatt utredning för det ska vara möjligt att uppskatta kostnaden för förslaget.

Isofs bedömning är att om förslagen med barn och unga som målgrupp, stärker efterlevnaden av Sveriges åtaganden i förhållande till en rad nationella och internationella åtaganden som gäller barn och ungas språkliga och kulturella rättigheter. Isof bedömer kommuner och regioners minoritetspolitiska arbete som mycket betydelsefullt, då möjligheten och drivkraften att använda

och utveckla språken samt att föra dem vidare till nya generationer är avhängigt förekomsten av lokala språkliga miljöer, gemenskaper och utbildningsmöjligheter. Isof bedömer dock inte att de förslag som görs i det föreslagna handlingsprogrammet kommer att ha en negativ inverkan på det kommunala självstyret. När det gäller regeringens genomförande av mål om en hållbar utveckling som fastställts inom ramen för Agenda 2030, bedöms handlingsprogrammet ha betydelse för några av målen. Här avses målet om likvärdig utbildning och livslångt lärande (mål 4) samt målet om fredligt och inkluderande samhälle (mål 16).

Om regeringen tar beslut om handlingsprogrammet och de förslag på insatser som föreslås, ser Isof behov av att dessa kontinuerligt följs upp av regeringen. Utöver detta bör ansvaret för en sammanhållen uppföljning av handlingsprogrammet och dess inverkan på de minoritetspolitiska målen ligga på den eller de myndigheter som har regeringens uppdrag att följa upp minoritetslagen och minoritetspolitiken. För närvarande har Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ett sådant uppdrag.

Sammanfattning av nämndernas yttranden

Nedan följer en sammanfattning av förskolenämndens, grundskolenämndens, gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens samt kulturnämndens yttranden. Yttrandena bifogas i sin helhet till ärendet.

Förskolenämnden

Förskolenämnden ställer sig överlag positiv till förslaget till handlingsprogram, däribland att modellen med förvaltningsområden bör införas även för jiddisch och romani chib. Förskolenämnden avstyrker dock bland annat förslagen om att komplettera förskolans läroplan och riktade statsbidrag för förskolor med inriktning mot de nationella minoritetsspråken.

Förskolenämnden välkomnar förslagen om granskningar och stödmaterial rörande arbete med de nationella minoritetsspråken i förskolan. I detta sammanhang understryker förskolenämnden vikten av att alla förskolor får stöd i arbetet med nationella minoritetsspråk och med att lägga grunden för barnens förståelse för de nationella minoriteternas språk och kulturer. Förskoleförvaltningens erfarenhet är att det är en utmaning för förskolorna att leva upp till läroplanens intentioner avseende minoritetsspråken, då pedagogisk vägledning och relevanta pedagogiska material anpassade till barn i förskoleåldern i stor utsträckning saknas.

Förskolenämnden instämmer i andemeningen i det mål som presenteras för förskolan, men ser att de begrepp som används behöver förtydligas och bytas ut. De begrepp som används i handlingsprogrammets målformulering bör överensstämma med förskolans läroplan. Förskolenämnden lyfter också relation till handlingsprogrammets förslag att det kan finnas behov att förtydliga relationen mellan språklagen och läroplanen. Därutöver ser förskolenämnden även behov att tydliggöra hur rätten till förskola som bedrivs på minoritetsspråk förhåller sig till rätten till att utveckla det svenska språket.

Vänsterpartiet har lämnat reservation.

Grundskolenämnden

Grundskolenämnden i Malmö ställer sig positiv till handlingsprogrammets förslag för bevarandet av de nationella minoritetsspråken. Förutom de förslag som gäller grundskolan lyfter

grundskolenämnden i sitt yttrande att utbildningssektorns roll med fördel skulle kunna betonas mer och vävas in mer konsekvent i handlingsprogrammets övriga förslag för att handlingsprogrammet ska få mer kraft och tydligare genomslag.

Grundskolenämnden är positiv till de regeländringar som föreslås i handlingsprogrammet och menar att dessa även behöver kompletteras med konkreta insatser ute i skolornas verksamheter för att fördjupa kunskap och förändra attityder med syfte att höja minoriteternas och minoritetsspråkens status. Handlingsprogrammet skulle stärkas med fler förslag på kort- och långsiktiga insatser som riktar sig till utbildningssektorn när det gäller detta viktiga arbete, där utbildningssektorns roll lyfts fram när det gäller målen och förslag på åtgärder inom handlingsprogrammets övriga områden. Skolan bör fortsätta medverka att utifrån hänsyn till respektive språkgrupp ge de nationella minoriteterna möjligheter att återuppliva sin kultur och sitt språk.

Miljöpartiet har lämnat reservation.

Vänsterpartiet har lämnat reservation.

Sverigedemokraterna har lämnat ett särskilt yttrande.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens yttrande berör endast de förslag som rör nämndens ansvarsområden och där nämnden har synpunkter eller kommentarer. Nämnden ställer sig positiv till utredningens förslag gällande lärarutbildningar, men ser behov av förtydligande och vidare utredning vad gäller finansiering av förslaget om riktad pedagogisk utbildning till modernlärare för att ge dem behörighet och därigenom bidra till att tillgodose behovet av lärare i nationella minoritetsspråk. Sammantaget ser gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden positivt på de framlagda förslagen.

Sverigedemokraterna har lämnat reservation.

Kulturnämnden

Kulturnämnden har i sitt yttrande enbart tagit ställning till den romska minoriteten eftersom de frågor som rör de övriga fyra nationella minoriteterna samordnas av kommunstyrelsen. Kulturnämnden ställer sig positiva till det föreslagna handlingsprogrammet och förslaget att genomföra insatser på statlig, regional och kommunal nivå för att förstärka arbetet för bevarande och revitalisering av romani chib.

Kulturnämnden betonar i sitt yttrande vikten av att de berörda minoriteterna görs delaktiga i fortsatta samtal kring arbetsområden och uppdrag så att arbetet kan fortskrida med kontinuitet och långsiktighet utifrån respektive nationell minoritetsgrupps behov. Vad gäller remissens förslag om att inrätta förvaltningsområden för jiddisch och romani chib i vissa kommuner i Sverige, ställer sig kulturnämnden bakom förslaget, men anser att det är viktigt att den nationella minoriteten romer ska involveras i arbetet på nationellt plan. Kulturnämnden ställer sig bakom förslaget om att offentliganställda bör kompetensutvecklas i frågor som rör nationella minoriteter och minoritetsspråk. Kulturnämnden vill även betona vikten av att handlingsprogrammet följs upp och utvärderas.

Sverigedemokraterna har lämnat reservation.

Malmö stads råd för den nationella minoriteten romer

Malmö stads råd för den nationella minoriteten romer har på eget initiativ inkommet med synpunkter. Rådet ställer sig positiva till att insatser genomförs på statlig liksom regional och kommunal nivå för att arbetet för bevarande och revitalisering av romani chib fortgår och förstärks. Rådet menar att Malmö bör adderas som ett relevant alternativ till förvaltningsområden.

Rådets synpunkter i sin helhet bifogas ärendet.

Stadskontorets bedömning

Stadskontoret ställer sig huvudsakligen positiv till de förslag Isof lägger fram i sitt förslag på handlingsprogram inom områden från utbildning, kultur, public service till offentlig förvaltning. Bedömningen är att förslagen sammantaget kommer att bidra till att uppfylla Sveriges åtaganden gällande nationella minoriteternas rättigheter på statlig, regional och kommunal nivå.

De åtgärder och nya uppdrag som föreslås bedöms dock ställa stora krav på den myndighet som regeringen beslutar ge ett fortsatt samordnande och uppföljande uppdrag för arbetet med de nationella minoriteternas rättigheter. Stadskontoret menar att den myndighet som får detta uppdrag av regeringen behöver få resurser som möjliggör samordning och uppföljning för samtliga områden.

Vidare är det viktigt att de berörda minoriteterna görs delaktiga i fortsatta samtal kring arbetsområden och uppdrag utifrån respektive nationell minoritetsgrupps och nationellt minoritetsspråks behov. Det finns behov av fortsatt utredning och förtydliganden gällande en del av Isofs förslag i handlingsprogrammet. Uppföljning och utvärdering av handlingsprogrammet är av stor vikt.

Med beaktande av remissinstansernas yttranden har förslag till yttrande tagits fram. Stadskontoret har i yttrandet lyft fram betydelsen av att via olika kulturuttryck synliggöra de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken som del av arbetet med att främja möjligheten för de nationella minoritetsspråken att revitaliseras och fortleva. Därutöver har stadskontoret påpekat vikten av att ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande och delaktighet i relation till Isofs framlagda förslag.

Förslag är att godkänna förslag till yttrande och skicka yttrandet till Kulturdepartementet.

Ansvariga

Heléne Norberg Direktör

Magdalena Bondeson Sektionschef

Andreas Norbrant Stadsdirektör